



Euri sasoia lehortearen ostean

Munduko paralelo jakin batetik iparrera bizi garenok lau urtaro bereizi ohi ditugu, tropikoetan berriz, euri sasoia eta lehorra baino ez. Euskal liburugintzak ere klimatologia tropikala duela ematen du: gorabehera mailakatu barik, edo zaparrada edo sikate latza.

Badiriudi amaitzear dela utteroko sikatea eta udagoien a rekin euria etorriko dela. Aurkezpenak nonahi izango ditugu, *Euskaldunon Egunkaria*-k ez du ez kazetari ez orrialde nahikorik izango egun berean hiruzpalaura heltzen direnean eta uriola Durangon itsasoratuko da. Diskogintzan urte roko %60 asteburu luze horretan eta Durangon saltzen zutela esan zidaten lehengoan disketxe batekoek. Exajeratua ematen du erdia izanda ere... eta nago liburutan gehiago ere izango dela.

Liburu egunaren karietara, apirilean berriz ere bizkunde modukoa egoten ei da. Horri esker, zorionez idazlea ez dago oraindik erabat behartuta Durangoko erritmorra lanera, irailan ukitu guztiak eman eta inprentara bidali eta urrian aurkezpena egiteko —horretaz bizi ezinik uda idazle-lanerako sakrifikatzea kontu arrunta da alta— baina jai dauka negu amaierarako liburua burutu ez badu. Maiatzeraino luza liteke epea asko-asko jota, baina ekaina suizidioaren pareko ei da liburuarentzat.

Donibane-Lohizuneko azokari erreparatu. Arrazoi sikonagoak ere badira noski, baina gainbehera ei zihoan kontuari behin-behineko etena eman behar izan diote, gaia hobe hausnartu artean. Durangoren udaberri-udako alternatiba polita izan zitekeen, eta argi dago hasierak gogorak eta bakartiak izan ohi direla, baina noiz arte jarraitu horrela, hurrengoan gorantz joango gara pentsatuz? Argialetxe gutxi zihoan, ikusle-erosleak ere antzeratsu eta aurten ez antolatzea erabaki dute. Halabeharrez ziur asko, baina berehalakoan tristeza izateaz gain zer pentsatua ere eman beharko liguke denoi.

Eta bestaldetik erreparatuta, ez ote da geroz eta ugaragoa udako irakurlea? Esan nahi baita, liburu irakurketa udara mugatzen duen hori. Aitzakiak mila dira, oro har lanaren edo ikasketen jira-bueltan, baina kontua da gustuko liburuak udan bakarrik irakurtzen dituela. Urtean zehar egunkaria, lanarekin zerikusia daukaten aldizkari, artikulua eta liburuak... baina irakurtzeko plazera udarako gordetzen du.

Eta orduan, hemerrotekara jo behar, aspaldion zer kaleratu den jakiteko, hil eta erdi izango da eta ia libururik aurkeztu ez dela. Gainera, erdal egunkariak oraintsu jabetu dira liburuak ere, edizio merkean emanez gero, badaukala promozio ahalmena. Horrez gain, non eta gurean, urte osoz politikak egunkarietako orrialdeak irensten dizigularik, udako egunkari meharretan ziur txoko handiago izango luketela liburuak, hondartzan irakurtzeko besterik ez bada ere.

Sarearen aukerak

Nahastuta eta umezurtz gelditu gara udan halaber Koldo Izagirrearen irakurleok. Udaberrian ekin zion nik dakidala orain arte euskal narratiban egin ez den esperientziari: badago nobelarik sarean paratuta, baina idatzi ahala irakur daitekeenik ba ote? Hala ekin zion Senegalgo gaztetxo batzuen istorioa kontatzeari, kapituluz kapitulu laugarreneraino heldu zen ekainean, eta lerrook osatzerako, bere horretan dirau. Istorioari emandako itzuliei begira gainera, ezin asma nondik joko duen hurrengoak, asmoa antzeman dion bat edo beste badagoen arren.

Izan ere, Izagirrek eleberriko kapituluak idatzi eta besteok irakurtzera mugatu orde, haren inguruan eztabaidatzeko foroa ere zabalik da Susa argitaletzeko webgurean. Kontu interesgarri asko idatzi dira hor gainera, egi-learen beraren erantzun eta guzti.

Askori urrun gelditzen zaion eremu zabalegia da menturaz Internetek zabaldutako atea. Stephen Kingek ere paratu zuen eleberria sarean, hori bai, irakurri gura

duenak ordaindu beharra dauka. Gurean, hiztun-irakurle kopuru mugatu horrekin, ez du ematen etorkizun hurbilenean arrakastatsua izan daitekeenik horrelakorik, baina batek daki. Atea behintzat zabaldu du Koldo Izagirrek eta oraindik aukera askotako bakarra lantzen dihardu.

Kazetariei lan tresna ezinbesteko bihurtu zaie egun sare. Bistan da horrek bere arriskua daukala, kontua horretara mugatuz gero, edo Internet amaigabeko iturritzat hartuta. Baina oraintsu arte ezinezko edo oso garesti suertatuko liratekeen erreportajeak neke handiegi barik osa daitezke. Mundu zabaleko edozein getaeraren efemeridea, kultur gertaera edo liburu argitalpenen berri berehala jakin daiteke, eta sarri askotan antolatzaileekin elkarriketa lortu ere bai. Genero epistolar berria sortzeaz da inondik ere, baldin jada sortu ez bada, berehalakotasuna ezaugarri duela. Salbuespena, geure etxea: autore sami edo papua bat hil dela, edo sariren bat eskuratu duela eta webean osteratxoa egin da laster lor zenezake bere biografia erdi txukuna... baina ez dadila euskalduna izan, alferrik emango dituzu-eta orduak.

Itzulpenari tiraka

Itxaropen handia jarri du zenbaitek itzulpen automatikoan, baina oraindik zeharo bide mugatua gertatu da, oso aukera gutxitan nahikoa ulerkorra eta ohi denez hizkuntza gutxituetakoak atzera gelditzen gabiltzana, geure urrats apalak emanagatik. Itzultzaile pertsonaren figurak oraindik ere urte nahikotxo dituela aurretik uste dut, langabeziara joan orduko.

Badiñi gainera sasoi gozoa bizi dutela aspaldion, gau beltzaren iluntasunean luzaroegi ibili ostean. Zenbait argitaletzek apustua egin dute munduko literatura euskaraz emateko, eta eskertzen da ahalegina inondik ere. Itzultzaileak eurak hasteko, baina irakurleok ere zorioneko gaudela ezin ukatu. Literatura Unibertsala bilduma amaierara hurbiltzen dabilenean etorri da itzulpenen hazkundera, eta tenore egokia da hausnarketa egiteko.

Ehun liburu izan dira, batzuk hobeto, bestetzuk makalxeago, eta bilduma burutzeaz dagoela, argitaletxeek hartu dute erronka. Horren ondoan, erosleen harrera zelakoa den begiratu beharko da, orain urte batzuetako gaitza osatu den jakiteko. Irakurleak euskaraz sortutako lanak baino ez ei zituen irakurri-erosten, itzulpenarekiko erreparoz. Baliteke akatsak egin izana, zurruntasunez jokatu izana, baina azken liburuetako testuei begira, euskaraz sortutakoen ondoan ez dago horrelako alderik. Batak asko, ikeragami aurreratu du, beste aldeak bere konplexuak uxatzea agian zailagoa izango da, baina liburuok funtzionatzen badute, beren urrian hasiagatik, ez da gutxi.

Poesiazaleok ez dugu itxaropenik galduko. Eleberr i beltzen ostean, Jose Saramago, James Joyce edo Juan Rulforen atzean, etorkizun hurbilen batean, Szymborska, Rilke edo Seamus Heaney euskaraz irakurtzerik izango ote dugu! Irakurlearen jarrera aldatzen hasi bada, oraindik gutxi izanagatik gutxi denez pentsa dezagun besteak ere izanen duela bere tenorea. Baina beste kontu bat da hori.

Maiatzen eskutik

Euskaldunok literatura unibertsala gurean irakurtzea ez da gutxi, inondik ere, areago, itzulpena eta edizioa unibertsitatekanpo, kaleko irakurle arruntari bideratu eta atsegingarri eginda. Baina txanponaren beste aldeari ere erreparatu beharko zaio. Mundu globalizatu honetan nork daki Euskal Herria, euskara eta euskal literatura badirenik ere?

Aspaldion dabilen eta indarra hartu duen eztabaida da, euskal idazleak zelan ezagutarazi behar duen bere lana, ez atzerrian soilik, baita gure komunitateko kide diren horien guztiengana ere. Bertsozale elkarteak ere badauka ardura hori. Baina horrela da, elkarren ondoan bizi eta ez gaituzte ezagutzen, ez dakite bagarenik ere, eta berdin igeltseroak edo unibertsitateko literatura irakasleak. Alderik ez horretan, azken horrek bere kontraesanean jarrera biren artean hautatu behar badu ere: ukazioaren bidetik

itzulpenaren galbahean ezarri euskal literaturaren kalitatea, edo ezagutu gura eta ezina, sarri jazo den legez, zeren gainean lan egin ohi duzun, zer argitaratu berri duzun, zertan diharduzun galdetu beharrean, zenbat itzuli dizute? da lehen galdera. Arazorik gabe mintza gaitezke euren liburuen gainean, arazorik gabe munduko edozein autorez, geure buruaz izan ezik. Eta gure inguru naturalean daude, elkarrekin bizi gara, familian, auzoan, koadrilan ditugu. Baina ez gaituzte ezagutzen.

Gure independentzia jarrera ere miresgarria iruditzen zait, inozentea behar bada. Geure bidea geure irakurleentzat egin eta aurrera. Sasoi erromantikoa dirudi baina iragan hurbila dugu, harrokeria puntu hori, baldin etortzen badira, ondo, baina gu makurtu euren interesetara? Bai eta zera ere! Eta gure zokoratzean hizkuntzak ere ederto lagundu gaitu. Jon Alonsok esan zuen galegotik edo portugesezik gaztelaniara itzultzeak meritu lar ez zeukala, baina gurea beste kontu bat zela.

Gure *best seller* egileei Atxagaren atzetik, Saizarbitoria, Irigoien, Lertxundi... Espainiako merkatuak atea zabaltzen dizkie, lanean hasi eta hogeita hamar urtera! Horren ondoan, esperientzia apalagoak badaude. Apaltasuna, bistan da, medioek eta diruak ezartzen dituzte.

Euskal poeta gazteen lehen antologia eta bakarra kooperatiba gisa antolatutako poeta galiziar gazte batzuen eskutik etorri zen, edizio elebidunean. Lehenago aipatu Susaren webguneak hainbat idazleren itzulpenak paratu ohi ditu erdaretan halaber, eta azkenaldian hainbat lan gehituz hazi du tarte hori. Gehienak inon argitaratu gabeak dira eta sarri egileek eurek itzuli dituzte lanak.

Baionatik ere badatoz esperientzia berriak: Maiatz literatur taldeko idazleek edizio elebidunean liburuak kale-ratzeko asmoa daukate. Ezkerreko orrialdea euskaraz eta ondokoa frantsesez. Europako hizkuntza gutxituetan, poesiaren kasuan behinik behin, sarri egin izan da, eta nago idazleek eurek ere lanaren barruan sartuko dutela liburuak itzultzea.

Itxaro Borda izan zen lehena Elebi sail horretan eta Antton Luku izanen da hurrena. Helburua, euskal herritar

erdaldunei zein Britainia bezalako herrialdeei begira trukaketak garatzeko tresna gisa, Maiatzekoen hitzetan. *Entre les loups cruels* Bordak berak itzuli zuen, eta aitortu, lotsa ekarriagatik, ahalge hori gainditu egin behar dela, Ipar Euskal Herriko literaturaren garapenarentzat garrantzitsua baita. Laster irakurlerik gabe geldituko baita. Gogoan izateko hitzak eta ondo begiratu beharreko ekimena, inondik ere.°